

УДК 004:376

Сергій Чеб

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ МОДЕЛІ ОСВІТИ

На міжнародній конференції ООН із питань освіти, науки і культури “Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє” (листопад 2008 року, м. Женева) запровадження інклюзії в освітній сфері визначено не другорядним, а центральним питанням для забезпечення високоякісної освіти і створення більш інклюзивних суспільств [1]. У подальшому розвиток і впровадження інклюзії стає завданням і потребою суспільства в цілому, процесом, до якого залучаються не лише безпосередні представники закладів освіти, але й фахівці у сфері освіти, представники законодавчих і виконавчих органів влади, широкі кола громадськості [4]. Враховуючи специфічний розвиток освіти в Україні, неможливо залишатись осторонь цієї проблеми, адже кількість дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає, розповсюджується тенденція якісної зміни структури дефекту, комплексного характеру порушення в кожній окремій дитині. Тому правильний підхід до навчання таких дітей є запорукою успіху педагога в загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах.

Дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм впродовж останнього десятиліття займаються вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко. Обґрунтуванням принципів положень щодо особливостей розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання у підготовці до шкільного навчання, механізмів формування їх соціально-комунікативної активності займаються такі вчені, як Л. Виготська, О. Венгер, О. Запорожець, О. Киричук, Г. Костюк, Б. Корсунська, С. Максименко, Н. Морозов, В. Синьова, П. Таланчук, В. Тарасун, М. Ярмаченко.

Л. Сергеева у своїй праці акцентує увагу на важливості впровадження інклюзивної освіти у професійно-технічних навчальних закладах [7]. Професійно-технічні навчальні заклади, які розробляють і впроваджують інклюзивне навчальне середовище, вважають різноманітність своїм цінним надбанням, що примножує соціальний капітал і збагачує спільноту учнів. Л. Сергеева вважає, що ключовими концепціями забезпечення інклюзивного підходу до розвитку ПТНЗ є такі:

інклюзія; бар'єри на шляху навчання і повноцінної участі в навчально-виховному процесі; ресурси, спрямовані на підтримку навчання та повноцінної участі в житті ПТНЗ; підтримка різноманітності.

На проблемах впровадження методик, що базуються на основі використання цифрової техніки, зокрема використання комп'ютера та його складових і створення різнопрофільних корекційних і навчальних програм, акцентують увагу [3] В. Засенко, А. Колупаєва, Б. Мороз, В. Овсяник. Вони стверджують, що роль комп'ютерної технології у навчально-виховному процесі надає вчителю низки переваг, а саме: можливість вийти за межі традиційних методів навчання; додаткова мотивація навчальної діяльності, особливо у випадках, коли інші засоби безсилі; принципово нові "обхідні шляхи" для формування, розвитку й удосконалення корегованих функцій; проектування нових змістових напрямів; розширення можливостей використання різних аналізаторних систем у процесі роботи; створення під час занять різноманітних ситуацій спілкування; привчання дитини до самостійності у навчанні та самоконтролю; розвиток дрібної моторики у дитини; оволодіння дитиною основами комп'ютерної грамоти.

Проблему створення та застосування електронних засобів навчання, побудованих на комп'ютерних технологіях, також ґрунтовно досліджували Г. Бійчук, Ю. Безверх, В. Биков, В. Волинський, О. Гриценчук, Р. Гуревич, О. Дубініна, Ю. Жук, В. Коваль, Д. Костюкевич, О. Красовський, В. Мадзігон, П. Полянський, В. Скульська, О. Чорноус, Т. Якушина та ін. Проблемами корекційної педагогіки та інклюзивної освіти займалися Л. Бондар, Н. Бастун, Л. Вавіна, Т. Вісковата, Н. Дятленко, В. Засенко, Ю. Кавун, Л. Кашуба, А. Кендюхова, Л. Коваль, А. Колупаєва, В. Лобода, В. Павлюх, Т. Сак, Н. Софій, Р. Тараненко, О. Таранченко, М. Шемет та ін. Однак питання застосування електронних засобів навчання у процесі навчання дітей з особливими потребами ще ґрунтовно не досліджувалися [2].

Інклюзивна освіта — це процес, спрямований на перетворення навчальних закладів у такі освітні простори, які стимулюють і підтримують не лише учнів, а і членів педагогічного колективу, спрямована також на розвиток місцевих громад, які підтримують і високо цінують досягнення кожного члена громади. Досвід показує, що даний напрям в освіті потребує більш детального вивчення та розробки спеціальних програмних комплексів для корекційного та програмного навчання дітей-інвалідів. Інклюзія передбачає зміни, це безперервний процес навчання й активної участі всіх учнів і дорослих у житті будь-

якого навчального закладу. Це ідеал, до якого можна прагнути, але якого не можна досягнути повністю.

Тому метою даної роботи є дослідження стану впровадження інклюзивної моделі освіти в Луцькому центрі професійно-технічної освіти й опис створених і апробованих електронних засобів навчання для дітей з особливими потребами (на прикладі використання розробленого Web-ресурсу з предмета “Інформаційні технології” для учнів із вадами слуху професії кравець Луцького центру професійно-технічної освіти).

У Луцькому центрі професійно-технічної освіти за професією кравець навчається група, яка складається з п’яти учнів, у яких є проблеми зі слухом різного ступеня важкості. До групи прикріплений сурдоперекладач, який полегшує співпрацю викладача з даною групою. Але під час уроків із предмета “Інформаційні технології”, коли учням необхідно подати велику кількість спеціальної термінології та технічної інформації, працювати з сурдоперекладачем стає важко. Робота з дітьми з особливими потребами, зокрема з дітьми-інвалідами з вадами слуху, вимагає наочного представлення навчального матеріалу у великій кількості. Тому для проведення занять із предмета “Інформаційні технології” було розроблено спеціальний програмний комплекс “Web-ресурс з предмета “Інформаційні технології” (рис. 1).

Рис. 1. Головна сторінка навчального Web-ресурсу

“Web-ресурс із предмета “Інформаційні технології” написаний на мові HTML із використанням таблиць стилів CSS та спеціального

прикладного програмного забезпечення, опис якого буде наведено нижче. Web-ресурс складається з таких розділів:

1. Теорія. Містить теоретичний матеріал, оформлений у вигляді електронного посібника (рис. 2).

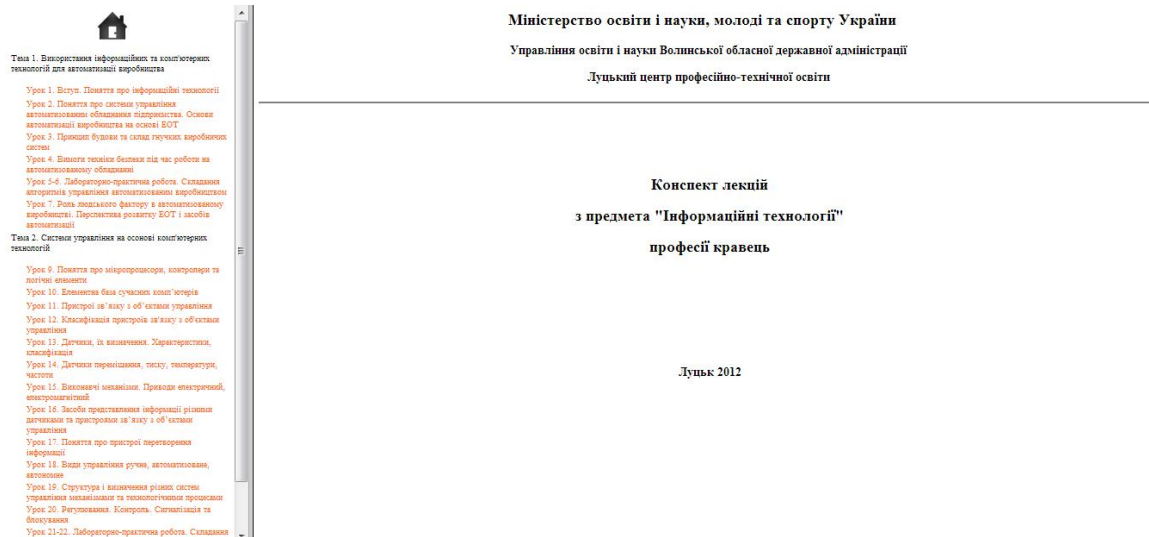
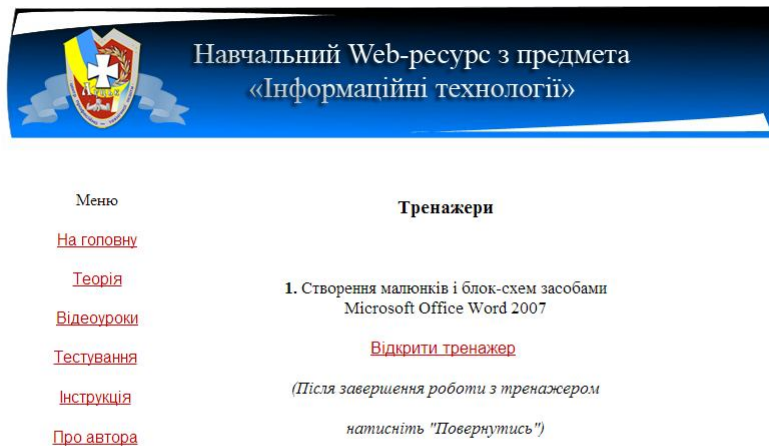

Рис. 2 Розділ. “Теорія”

2. Тренажери. У даному розділі розміщені “симулятори”, які дозволяють змодельовувати процес виконання лабораторно-практичних робіт у режимі “тренування” за допомогою комп’ютерної програми (рис. 3).

Copyright (c) Чеб Сергій. Львівський центр професійно-технічної освіти. 2012

Рис. 3. Розділ “Тренажери”

3. Відеоуроки. Даний розділ вміщує наочні приклади виконання лабораторно-практичних робіт (рис. 4).

Рис. 4. Розділ “Відеоуроки”

4. Тестування. Містить бланки електронного тестування з тем теоретичного курсу (рис. 5).

Рис. 5. Розділ “Тестування”

5. Інструкція. Містить детальні рекомендації щодо використання Web-ресурсу;

6. Про автора. Містить інформацію про авторів і розробників проекту.

При розробці та створенні навчального проекту “Web-ресурс з предмета “Інформаційні технології” використовувалося таке спеціальне прикладне програмне забезпечення: Forge Converter 2.0 – легка у користуванні програма для створення електронних посібників, створена студентами Луцького національного технічного університету, яка дозволяє без особливих труднощів скопіювати підготовлені текстові документи в багатофункціональний електронний посібник; Adobe Captivate 4.0 – програмне забезпе-

чення, яке допоможе автору швидко розробити широкий спектр програмних продуктів для інтерактивного електронного навчання (тестування, тренажери, відеоуроки тощо); Camtasia Studio 6.0 – універсальна та легка в користуванні програма, яка дозволяє створювати відеоуроки, знімати скріншоти з екрана монітора та створювати наочні навчальні продукти для інтерактивного електронного навчання; Question Writer 3.5 – програма для створення інтерактивного електронного тестування.

Про позитивний вплив на успішність і засвоєння навчального матеріалу за допомогою програмного комплексу “Web-ресурс з предмета “Інформаційні технології”” вказують оцінки, отримані учнями за навчальний рік, під час якого вони користувалися даним ресурсом.

Четверо учнів (а це 90% від учнів групи) отримали за підсумками навчального року 11 балів, і лише один учень отримав 9 балів. Такий результат є вагомим і вказує на необхідність впровадження проектів такого типу надалі, не лише з предмета “Інформаційні технології”, але й з інших дисциплін.

Таким чином, якщо в навчальному закладі діє модель інклюзивної освіти, систематичне використання електронних засобів навчання здійснює суттєві зрушення в соціально-емоційному, розумовому, фізичному розвитку, в розвитку пізнавальної активності та творчості дітей з особливими потребами. Наочне відтворення теоретичного і лабораторно-практичного матеріалу методами комп’ютерної подачі інформації, демонстрацією відеоуроків, роботою з тренажерами, проходженням інтерактивного електронного тестування, практичними завданнями для самоаналізу і самоконтролю – усе це сприяє постійному динамічному розвитку особистості дітей з особливими потребами. Важливість розвитку та впровадження в систему освіти нових, особистісно-орієнтованих інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є незаперечною у контексті швидкоплинних процесів розвитку технологій, виробництва, змін в економіці та соціальній сфері життя країни. Тому інклюзивний і відкритий підходи до інформатизації навчального процесу мають стати стратегічними напрямками освітньої політики нашої країни. Пріоритетом має стати співробітництво України з іншими країнами у сфері застосування повного сучасного потенціалу ІКТ у сфері освіти та створення рівних можливостей для навчальних закладів [5].

Посилання:

1. Вакуліч Т. Соціально-психологічний супровід навчально-виховного процесу дітей з обмеженими можливостями / Т. Вакуліч // Профтехосвіта. — 2010. — № 6 (18). — С. 42—47.
2. Жосан О. Е. Електронний посібник як засіб навчання дітей з особливими освітніми потребами. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/електрпосібник.doc>

3. *Засенко В. В.* Використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах спеціального та інклюзивного навчання дітей зі слухомовленневими порушеннями / *В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Б. С. Мороз, В. П. Овсяник.* — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://rc-vabos.at.ua/_ld/0/9.pdf
4. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи. Резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження / Європейська дослідницька асоціація. — 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://osvita.ua/doc/files/.../ERA_INCLUSION_RESUME_FINAL_Ukr.doc
5. *Овчарук О. В.* Рівний доступ до ІКТ в освіті – стратегічний напрям освітньої політики: проблеми та перспективи // Інформаційні технології та засоби навчання. — 2009. — Випуск 2 (10). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://esteticamente.ru/e-journals/ITZN/em10/content/09oovpap.htm>
6. *Семак С. М.* Інклюзивна освіта: сутність, поняття, термінологія / *С. М. Семак.* — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://inclusive.ostriv.in.ua/publication/code-584752B5AAB7F/list-295FD41D727>
7. *Сергеева Л. М.* Управління розвитком професійно-технічного навчального закладу на засадах упровадження інклюзивного підходу. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Sergeeva.pdf

References (translated and transliterated)

1. *Vakulich T.* Sotsialno-psykholohichniy suprovid navchalno-vykhovnoho protsesu ditei z obmezhenymy mozhlyvostiamy (Social and psychological support of educational process of children with disabilities) // Professional and Technical Education. 2010. № 6 (18). P. 42—47.
2. *Zhosan O. E.* Elektronnyi posibnyk yak zasib navchannia ditei z osoblyvymy osvithnimy potrebamy (Online manual as a teaching tool for children with special educational needs). Kirovohrad, 2011. — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/електрпосібник.doc>
3. *Zasenko V. V., Kolupaieva A. A., Moroz B. S., Ovsianyk V. P.* Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v umovakh spetsialnoho ta inkliuzyvnoho navchannia ditei zi slukhomovlenniemy porushenniamy (Using information and communication technologies in terms of special and inclusive education of children with hearing and speech disorders). Kyiv, 2011. — [Electronic resource]. — Mode of access : http://rc-vabos.at.ua/_ld/0/9.pdf
4. Inkliuzyvna osvita v Ukraini: zdobutky, problemy ta perspektyvy. Reziiume analitychnoho zvituzha rezultatamy kompleksnoho doslidzhennia (Inclusive education in Ukraine: achievements, problems and prospects. Summary of analytical report on the results of a comprehensive study). European Research Association, 2012. — [Electronic resource]. — Mode of access : http://osvita.ua/doc/files/.../ERA_INCLUSION_RESUME_FINAL_Ukr.doc
5. *Ovcharuk O. V.* Rivnyi dostup do IKT v osviti – stratehichniy napriam osvithnoi polityky: problemy ta perspektyvy (Equal access to ICT in education – the strategic direction of education policy: problems and prospects). // Information technology and learning tools. — Electronic scientific specialized edition. Issue 2 (10), 2009. — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://esteticamente.ru/e-journals/ITZN/em10/content/09oovpap.htm>
6. *Semak S. M.* Inkliuzyvna osvita: sutnist, poniattia, terminolohiia. Bloh “Korektsiina osvita” (Inclusive education: the nature, concepts, terminology). Blog “Remedial education”, 2012. — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://inclusive.ostriv.in.ua/publication/code-584752B5AAB7F/list-295FD41D727>
7. *Sierhieieva L. M.* Upravlinnia rozvytkom profesiino-tekhnichnoho navchalnoho zakladu na zasadakh uprovadzhennia inkliuzyvnoho pidkhodu (Managing the development of vocational and

technical educational institution on the basis of implementing inclusive approach). 2011. — [Electronic resource]. — Mode of access : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Sergeeva.pdf

Стаття надійшла до редакції 02.09.2013

С. Чеб

Использование электронных средств обучения в инклюзивной модели образования

В работе исследовано состояние использования инклюзивной модели образования для обучения детей с особыми потребностями в учебных заведениях Украины. Охарактеризован разработанный и апробированный Web-ресурс по предмету “Информационные технологии” для учащихся профессии портной (учащиеся с недостатками слуха) Луцкого центра профессионально-технического образования. Обоснована эффективность использования в учебно-производственном процессе электронных средств обучения для обучения детей с особыми потребностями. Автор делает вывод, что если в учебном заведении действует модель инклюзивного образования, систематическое использование электронных средств обучения осуществляет существенные сдвиги в социально-эмоциональном, умственном и физическом развитии, в развитии познавательной активности и творчества детей с особыми потребностями. Наглядное воспроизведение теоретического и лабораторно-практического материала методами компьютерной подачи информации, демонстрацией видеоуроков, работой с тренажерами, прохождением интерактивного электронного тестирования, практическими задачами для самоанализа и самоконтроля – все это способствует постоянному динамическому развитию личности детей с особыми потребностями. Поэтому инклюзивный и открытый подходы к информатизации учебного процесса должны стать стратегическими направлениями образовательной политики Украины.

Ключевые слова: инклюзивное образование, Web-ресурс, профессионально-техническое образование.

S. Cheb

Use of Electronic Tools of Learning in Inclusive Education

The article investigates the state of use of the inclusive education model for teaching children with special needs in the educational institutions of Ukraine. The paper gives a characteristic of Web-resource on the subject “Information Technology” for students of tailor profession (students with hearing disabilities) developed and tested by Luck Center of vocational education. The author proves the efficiency of using e-learning tools in training and production process of teaching children with special needs. The author concludes that if the institution operates a model of inclusive education, the systematic use of e-learning tools provides significant changes in the socio-emotional, mental and physical development, in the development of cognitive activity and creativity of children with special needs. Visual reproduction of the theoretical, laboratory and practical materials by methods of computer supply information, a demonstration of video tutorials, work with simulator equipment, passing interactive electronic testing, practical tasks for self-reflection and self-control – all this contributes to a continuous dynamic development of the personality of children with special needs. Therefore, inclusive and open approaches to the informatization of the educational process should be the strategic directions of the educational policy in Ukraine.

Key words: inclusive education, Web-resource, vocational and technical education.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор О. В. Діденко